

Norðurslóðamál á fljúgandi ferð

Norðurslóðir

Össur
Skarphéðinsson
utanríkisráðherra

bragðssveitirnar taka þátt. Markmið okkar Íslendinga er að hér á landi verði ein af þeim alþjóðlegu björgunarmiðstöðvum sem með tíð og tíma tryggja framkvæmd sanningsins þegar umsvif á norðurslóðum aukast. Annað af forgangsmálum Íslands, lagalega bindandi samningur um viðbrögð við olíumengun í norðurhöfum, er nú þegar komið á góðan rekspól. Vonir standa til að gerð samningsins ljúki á þessu ári. Ísland tekur þannig fullan þátt í að treysta samstarf norðurskaufsríkjanna á mörgum sviðum. Kaldastríðshaukum þykja það svo sennilega tíðindi að þegar yfirmenn varnarmála í ríkjunum átta funduðu í fyrsta skipti sl. vor var einhugu um að ógnir norðurslóða sneru að umhverfi og borgarlegu öryggi. Í hernaðarlegu tilliti hefur því tekist að halda lágspennu á svæðinu.

Norðlæg frændsemi

Á rífu ári frá samþykkt íslensku stefnunnar í málum norðurslóða hef ég beitt mér af alefli fyrir tvíhliða samvinnu milli Íslands og hinna ríkjanna sjö. Ég hef átt sérstaka fundi með sex af sjö starfsfélögum mínum í norðurskaufsríkjunum þar sem ég hef lagt til hugmyndir að slíkri samvinnu milli okkar og viðkomandi ríkis. Vísindastarfar hefur þar verið í öndvegi í samræmi við þau viðhorf okkar að mikilvægustu auðlindirnar á þessu stigi séu mannaúður og þekking. Það hefur á skömmum tíma skilað verulegum árangri.

Við Jónas Gahr Støre, utanríkisráðherra Noregs, gerðum samkomulag sem innsiglar m.a. nýja prófessorsstöðu við Háskólann á Akureyri og opnar mikilvæga möguleika til samstarfs á sviði mennta og vísinda milli Íslands og Noregs. Margvíslegur annar ávinningur af þeim samningi verður kynntur síðar í vetur.

Fyrir frönsku kosningararnar átti ég gagnlegan fund með Alan Juppé, sem þá var utanríkisráðherra Frakka, þar sem lögð voru ítarleg drög að samstarfi við Frakka í norðurvísindum. Þau voru útfærð

frekar á fundi með Michel Rocard, fyrrum forsætisráðherra sem nú er sérlegur sendiherra Frakka gagnvart heimskautasvæðum. Það hefur borið ávöxt í staðfestum samstarfssamningum íslenskra háskóla við Marie Curie-háskóla í París sem opnar ný sóknarfæri fyrir vísindamenn okkar um rannsóknir varðandi málafni norðurslóða.

Í tengslum við heimsókn Wen Jibao, forsætisráðherra Kína, til Íslands staðfesti ég samkomulag um vísindasamstarf milli ríkjanna, þar sem áhersla er lögð á rannsóknir á norðurljósum, vistkerfum norðursins og þætti, sem tengjast siglingum á nýjum skipaleiðum yfir norðurskaufið. Svo vill til að Kínverjar hafa eins og Íslendingar áhuga á að rannsaka svokallaða miðleið sem gengur þvert yfir Norðurpólinn. Hún er minnst rannsökuð, en Snæðrekin, stærsti ísbrjótur Kína, fer einmitt þá leið til baka úr heimsókn sinni til Íslands – með íslenskan háfísfræðing um borð.

Ég get þess einnig, að samstarfsyfirlýsing sem ég staðfesti með Lavrov, utanríkisráðherra Rússa, í Moskvu undir lok síðasta árs, felur í sér margvísleg tækifæri fyrir Íslendinga er snúa að norðursiglingum, viðskiptum og auðlindanýtingu.

Innlendur þróttur

Stefnan setur rammann utan um starf sem er unnið á mörgum vígstöðvum. Hér heima er öflugt lið, í rannsóknarstofnunum og háskólum, ekki síst við Háskólann á Akureyri, sem hefur lagt sín lóð á vogarskálarnar. Fljótlega hefst starfsemi svokallaðs Norðurslóðanets á Akureyri sem nýtur stuðnings úr sóknaráætlun landshluta og ætlað er að stuðla að samvinnu stofnana, fyrirtækja og annarra aðila um allt land er fjalla um málafni norðurslóða. Utanríkisráðuneytið hefur ásamt vormönnum Norðurlands og öðrum unnið að því að koma þessu verkefni á koppinn. Slíkt vogarafli getur skapað fjölmörg ný sóknarfæri og matarholur í innlendu og erlendu samstarfi.

Nú er rúmt ár liðið síðan að Alþingi samþykkti einróma þingsályktunartillögu mína um stefnu Íslands í málefnum norðurslóða. Með stefnunni var brotið blað. Þar eru í fyrsta sinn skilgreindir hagsmunir og stefnumið Íslands á norðurslóðum með tilliti til alþjóðasamvinnu, auðlindanýtingar, siglinga og umhverfisverndar. Þar eru norðurslóðir skilgreindar sem svæði sem Ísland ætlar að nýta til framleiðslu á miklum verðmætum í framtíðinni, bæði með vinnslu á olíu og gasi en ekki síst í gegnum þjónustu við starfsemi annarra þjóða sem mun tengjast norðursvæðum.

Á þessu eina ári hefur margt jákvætt ánnist. Það ber ekki aðeins að þakka gjörbreyttri og stóraukinni áherslu utanríkisþjónustunnar á samvinnu við ríki norðurslóða og sterka hagsmunagæslu fyrir Íslands hönd, heldur ekki síður frumkvæði og elju íslenskra stofnana og einstaklinga. Sterk staða Íslands varðandi stefnumótun svæðisins verður ekki tryggð nema með ábyrgum málflutningi bæði stjórnvalda og einstaklinga.

Svæðasamstarf er kjölfestan

Ísland hefur unnið ótulllega að því að styrkja stoðir Norðurskaufsráðsins í því augnamiði að það verði í senn vettvangur heimskautaríkjanna átta til að móta stefnu í sameiginlegum málum, en geti jafnframt ráðist í beinhardar aðgerðir þegar hagsmunir allra fara saman.

Besta dæmið um það er samkomulag ríkjanna um leit og björgun á heimskautaslóðum. Það var í reynd leitt til lykta hér á Íslandi og því vel við hæfi að fyrsta sameiginlega björgunaræfing ríkjanna átta á grundvelli samningsins standi nú yfir í næsta nágrenni Íslands. Í henni munu nær allar íslensku við-